

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

Studii și materiale
XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

Colegiul științific / Scientific Board:

Dr. Nikolaus Boroffka, *Deutsches Archäologisches Institut*, Berlin
Dr. Sabin Adrian Luca, *Brukenthal National Museum*, Sibiu
Dr. Cristian Schuster, *Vasile Pârvan Institute of Archaeology*, Bucharest
Dr. Silviu Purece, *Lucian Blaga University*, Sibiu

Colegiul de redacție / Editorial Board:

Dr. Claudiu Aurel Tulugea – redactor șef/chief editor
Dr. Ion Tuțulescu
Dr. Ionuț Dumitrescu
Dr. Carol Terteci
Elena Mitrana

Tehnoredactare / Computer editing: Carol Terteci

Coperta / Cover design: Carol Terteci, Marius Drăghicean

Traduceri / Translations: Ana Maria Tulugea

Responsabilitatea legală pentru conținutul științific al articolelor le revine în totalitate autorilor / The legal responsibility for the content of articles lies with the authors

Revista a fost acreditată de CNCS la categoria C (2012), cod CNCS: PN-II-ACRED-AR-2012-0172 / The Journal has been established by The National Research Council (CNCS) at C category (2012), code: PN-II-ACRED-AR-2012-0172

ISSN 0258-140X

MUZEUL JUDEȚEAN “AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

Adresa / Address: Calea lui Traian, nr.143, Râmnicu Vâlcea,
ROMÂNIA

Tel./fax: 004/ 0250 738121

E-mail: muzeuljudeteanvalcea@gmail.com

Tipar executat de / Printed by: PCPrint

www.pcprint.ro

Cuprins / Contents

Arheologie / Archaeology

Claudiu TULUGEA

Statuetă antropomorvă din os din colecțiile Muzeului Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea //

Anthropomorphic bone statuette from the collections of the "Aurelian Sacerdoțeanu" History Museum of Vâlcea County

9

Ion TUȚULESCU, Carol TERTECI, Andrei HEROIU

Contribuții la sfârșitul epocii bronzului în nord-estul Olteniei. Așezarea de la Zătreni, punct La Peșceana //

Contributions to the End of the Bronze Age in Northeastern Oltenia

17

Cătălin BORANGIC

Pumnalul de tip sica de la Brăneț, Olt //

The sica-type dagger from Brăneț, Olt

61

Istorie / History

Dragoș-Ionuț ECATERINESCU

Istoria cărții vâlcene. Centrul de la Govora //

The History of Vâlcea Book. Govora Center

74

Sorin OANE

Țărănimea vâlceană în politica românească interbelică //

Valcea peasantry in Romanian Interwar Policy

92

Liliana BEU

Ștefan Drăghicescu – ostaș credincios al partidului național liberal și deputat al țăranilor //

Ștefan Drăghicescu – faithful soldier of the national liberal party and deputy of the peasants

121

Dan MOROIANU

Crucea Roșie Română între 1876-1947 //

The Romanian Red Cross between 1876-1947

142

Mioara BURLUȘEANU

Date despre minoritatea evreiască din Pitești //
Data about the Jewish minority in Pitești **153**

Rodica Gabriela HERBEL

Biserica de lemn din satul Cioponești, comuna Stănești //
The wooden church from Cioponești village, Stănești commune **161**

Sabin LUNGOI

Casa memorială „Elena Farago” //
„Elena Farago” Memorial House **170**

Ionuț SĂRARU

Conacul Bălceștilor – Arc peste timp (1828-1948) //
Bălceștilor Mansion – Arch over time (1828-1948) **179**

*Numismatică și Sigilografie / Numismatics and Sigilography***Valentin DOLFI**

Un antoninian din tezaurul de la Ioneștii Govorii, jud. Vâlcea //
One Antoninian from the hoard from Ioneștii Govorii, Vâlcea County **189**

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Sigilii ale domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714) //
Seaux du souverain Constantin Brâncoveanu (1688-1714) **195**

*Artă / Art***Diana MIREA, Dragoș-Ionuț ECATERINESCU**

„Un zugrav” transilvănean în custodia Muzeului de Arheologie și Artă Religioasă „pr. Gheorghe I. Petre-Govora” //
„A painter” from Transylvania in the Custody of the Museum of Archeology and Religious Art “Priest Gheorghe I. Petre-Govora” **220**

Adela BARBU-MAIER

Mobilierul pirogravat și pictat de la Conacul Bălceștilor //
Pyrographed and painted furniture from Bălceștilor Mansion **226**

Etnografie / Ethnography

Ionuț-Gabriel DUMITRESCU

Vetre de civilizație românească. Țara Loviștei: patrimoniu și valorizare muzeală //

Hearts of Romanian civilization. Loviștei Country: heritage and museum enhancement

235

Oana Ștefana FLORESCU

Valori ale portului popular vâlcean //

Values of the Vâlcea Folk Costume

245

Alexandru ZAMFIR

Sărbători și obiceiuri de primăvară în Vâlcea //

Holidays and Spring Customs in Vâlcea

258

Restaurare-Conservare / Restoration-Conservation

Diana MIREA

Restaurarea Icoanei Maica Domnului cu Pruncul – Studiu de caz //

The Restoration of the Icon of the Mother of God with the Baby - Case study

263

Daniela BEU

Restaurarea unei ii din colecția Muzeul Satului Vâlcean //

The Restoration of a Romanian blouse from the collection of the Village Museum of Vâlcea

270

Rodica ROTARU

Protejarea patrimoniului muzeal – expoziția de bază a Muzeului de Artă „Casa Simian” //

The Protection of the Museum Heritage - Main Exhibition of Simian House Art Museum

275

Omagiu / Tribute

Claudiu TULUGEA

In Memoriam Petre Purcărescu //

In Memoriam Petre Purcărescu

281

Sărbători și obiceiuri de primăvară în Vâlcea

Alexandru Zamfir*

Keywords: *holidays, customs, spring, Vâlcea County.*

Abstract: *Holidays and Spring Customs in Vâlcea. Habits are considered to be spectacular folklore manifestations, also enciphering intense meanings in relation to human relations with the environment and human relations. Habits express both the "social life of people" and the aspects of its organization, while contributing to their realization.*

Oltenia este o regiune reprezentativă din punct de vedere geografic având limite naturale compuse din Dunăre la sud, râul Olt la est și munții Carpați în partea de vest și de nord. Relieful prezintă forme diferite cu o desfășurare de la nord la sud, cu altitudini în unele zone de peste 2.500 de m.

Obiceiurile sunt considerate a fi spectaculoase manifestări folclorice, încifrând, de asemenea, sensuri intense în raport cu relațiile omului cu mediul înconjurător și cu relațiile dintre oameni. Obiceiurile exprimă atât „viața socială a oamenilor”¹ cât și aspectele rânduirii ei, contribuind totodată la înfăptuirea lor.

Obiceiurile se pot clasifica în obiceiuri „calendaristice sau de peste an”² sau obiceiuri caracteristice „vieții de familie”³, acestea formând o structură corelată cu ființa umană.

O parte însemnată din cultura tradițională populară este alcătuită din obiceiuri, deoarece viața omului, activitatea de pe tot parcursul anului împreună cu toate ocupațiile, legătura cu aproapele, toate acestea acum ca și în trecut aveau o legătură directă cu obiceiurile.

În folclorul românesc se pot găsi și astăzi obiceiuri ce și-au păstrat nealterată forma, fiind reprezentate de diverse *sărbători populare* fastuos exprimate prin dans și poezie.

* **Alexandru Zamfir**, muzeograf, Muzeul Județean *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea, e-mail: andu_andone@yahoo.com.

¹ Pop 1976, p. 3.

² Pop 1976, p. 3.

³ Pop 1976, p. 3.

Obiceiurile au fost grupate de către specialiștii în folclor în patru perioade care se află în concordanță cu cele patru anotimpuri:

- obiceiuri de primăvară;
- obiceiuri de vară;
- obiceiuri de toamnă;
- obiceiuri de iarnă.

În ceea ce privește obiceiurile de primăvară, acestea scoteau în evidență diferite perioade din evoluția vieții satești, aflate în strânsă legătură cu sărbători însemnate existente în calendarul de primăvară.

Ca de exemplu, interesul sporit pentru bunăstarea viitoarei recolte se exprima timpuriu, din prima parte a lunii februarie. În acest fel, viile și pomii aveau dedicată ziua *Sfântului Trifon*, ce se sărbătorea pe 1 februarie și care preceda *Întâmpinarea Domnului*, sărbătorită pe 2 februarie. Calendarul popular menționează această sărbătoare sub denumirea de *Strenia* sau *Ziua Ursului*.

Sfântul Trifon era considerat a fi în tradiția populară un protector al câmpurilor, grădinilor, fânețelor, livezilor și viilor. De asemenea, despre el se spunea că este patron al haitelor de lupi și cel care proteja turmele de oi.

În comuna Bălcești, județul Vâlcea, ziua Sfântului Trifon avea o însemnătate aparte pentru vița de vie, deoarece țăranii considerau această zi prielnică pentru stropitul viilor. Tot în județul Vâlcea, în comuna Mateești, aceeași sărbătoare era celebrată puțin diferit de locuitorii comunei, aceștia mergând pe câmpuri și dealuri acolo unde spuneau rugăciuni.

Încheierea lunii februarie marchează începutul primăverii și al unei noi perioade de creștere și dezvoltare a plantelor, toate acestea având o importanță aparte datorită sărbătorii creștine a *Aflării Capului Sfântului Ioan Botezătorul*, pe data de 24 februarie. În calendarul popular, această sărbătoare este cunoscută sub denumirea de *Dragobete*.

„Considerat adesea >>cap de primăvară<< sau >>începutul primăverii<<, Dragobetele patronează >>înfrățirea tuturor ființelor, a animalelor, păsărilor, dar și a omului<<”⁴. În comuna Bărbătești, sărbătoarea de *Dragobete* era considerată a fi ziua în care atât păsările cât și oamenii se însoțeau reciproc.

Prima parte a lunii martie debutează cu o succesiune de evenimente cu conotații miraculoase, sortite să determine noua

⁴ Bratiloveanu Popilian 2001.

perioadă dedicată roadelor, să neutralizeze dăunătorii ce le-ar putea pune în pericol, să garanteze sănătatea și sporul indivizilor.

Personajul în jurul căruia se insistă în primele zile ale lunii este *Baba Dochia*. Conform studiilor, „numele derivă de la Sfânta Muceniță Evdochia, narațiunile relevă în unanimitate un personaj malefic, viclean”⁵.

Hotărâtă să plece crezând ca a sosit primăvara, *Baba Dochia* pornește spre munte, renunțând treptat la cele *nouă cojoace*; dintr-o dată însă, vremea rea se așterne, lucru care duce la înghețul acesteia.

O legendă care circulă pe teritoriul comunei Stroești afirmă că prima izvorâre a râului Cerna s-a făcut din trupul *Babei Dochia*.

Primele zile ale lunii martie aveau, în județul Vâlcea, o însemnătate aparte datorită sătenilor care considerau că primele trei zile ale lunii anticipează cele patru anotimpuri. De exemplu, în comuna Șirineasa, primele trei zile ale lunii martie erau considerate a fi trei anotimpuri - primăvară, vară, toamnă; dacă prima zi era ploioasă așa ar fi fost și tot ce urma să vină, la fel și celelalte două anotimpuri.

În afara celor relatate mai sus, data de 1 martie marchează și sărbătoarea mărtișorului, sărbătorită în trecut cu precădere de copii și tineri care-și legau la mâini sau în jurul gâtului fire albe și roșii împletite pentru a-i proteja de boli, deochi și, în special, de farmece. În zona Oteșaniului, tinerele puneau la mâini și în jurul gâtului cele două fire bicolore, numite mărtișoare, pentru a avea o față frumoasă tot anul iar în momentul în care înfloreau primele flori acestea lăsau imediat mărtișorul la florile respective.

O altă sărbătoare dedicată culturilor, animalelor, gospodăriilor și caselor este sărbătoarea *Mucenicilor*, sărbătoare accentuată de practicile magice. Este ziua sfinților martiri, soldați ai cetății Sevasta din Armenia, cunoscuți în popor drept cei 40 de mucenici, osândiți la petrecerea unei nopți într-o apă înghețată. Tradiția populară amintește de un număr mare de practici uzitate în popor pentru a avea culturile rod bun în anul respectiv, animalele să fie sănătoase, gospodăriile să fie protejate de tot felul de vietăți ce se află prin preajmă.

Pentru a proteja casa de șerpi și alte lighioane, în comuna Oteșani, gospodina lua o cratiță care fusese așezată pe foc, deasupra căreia așeza cârpe cărora le dădea foc, moment în care se deplasa în jurul casei, al grajdului și prin locurile în care erau animalele curții pentru a le afuma. Această practică îi făcea pe gospodari să creadă că tot ce fusese afumat va fi păzit de tot răul.

⁵ Bratiloveanu Popilian 2001, p. 40.

Una dintre cele mai importante zile de sărbătoare marcate de calendarul creștin este ziua Sfântului Gheorghe, sărbătorită pe 23 aprilie. Acesta apare înfățișat în iconografie ca fiind călare pe un cal și răpunând un balaur. În concepția creștină, Sfântul Gheorghe reprezintă prototipul persoanei care se distinge prin vitejia de care dă dovadă.

O mică istorioară care circula printre sătenii comunei Roești amintea de un balaur care pusese stăpânire pe singura sursă de apă existentă și, mai mult decât atât, le cerea sătenilor în schimbul apei fie un copil, fie un flăcău. Balaurul a fost ucis de către Sfântul Gheorghe care este ilustrat în poveste ca fiind un tânăr frumos și viteaz, călare pe un cal alb.

Sfântul Gheorghe apare în toate poveștile ca apărător al binelui împotriva răului, cel ce salvează de fiecare dată colectivitatea de la necaz, de cealaltă parte și cei pentru care luptă sunt preocupați de a-și salva eroul ocrotitor.

Legată de sărbătoarea Sfântului Gheorghe este și ramura verde care se pune și se mai pune și astăzi la porțile gospodăriilor.

În comuna Roești se spune că cei fără credință îl urmăreau pe Sfântul Gheorghe pentru a-l ucide și așezau ca indiciu o ramură verde la locul de odihnă al sfântului din noaptea respectivă, în schimb, credincioșii, cei care îl protejau pe sfânt, puneau câte o ramură verde la toate casele pentru a crea o diversiune.

În acest cadru al sărbătorilor de primăvară se numără și cea mai importantă sărbătoare a creștinilor, *Sfintele Paști*. Înainte de *Sfintele Paști* avem, așa cum creștinii numesc și astăzi, lăsatul postului, care se împarte în două categorii: lăsatul postului de carne și lăsatul postului de brânză. În timpul lăsatului postului sunt marcate o serie de obiceiuri, ca de exemplu la Oteșani; la finalul mesei dedicate lăsatului postului masa se întorcea iar resturile de pe masă erau strânse de către gospodină în șorț fiind împrăștiate prin curte. Tot în comuna Oteșani, în aceeași zi, găinile primeau grâu pentru a face ouăle în propria curte.

Nici cei morți nu erau uitați în această perioadă, în special cei ce trecuseră în lumea de dincolo fără a avea parte de tot ritualul funerar; pentru aceștia gospodinele se trezeau dimineața și dădeau de pomană lumânări și dulciuri.

Duminica Floriilor este ultima duminică din perioada postului Paștelui și, conform rânduirii creștine, este, de asemenea, primul praznic împăratesc a cărui dată se schimbă. În ziua de *Florii* sunt stimulate însușirile miraculoase ale salciei, specie vegetală

binecuvântată de către preoți în timpul Sfintei Liturghii și distribuită celor aflați în biserică.

Sălciile primite în biserică dezvoltau, în percepția oamenilor, legături magice, unii dintre ei le puneau la mijloc pentru a se feri de durerile de spate, alții le agățau în pomi fructiferi pentru a avea rod în anul respectiv.

Un alt aspect interesant legat de sărbătoarea Paștilor se referă la noaptea de Înviere, atunci când enoriașilor li se oferă *paștile*, ce reprezintă una dintre tainele bisericești, realizate din făină dospită. Prepararea *Paștilor* ținea de un obicei care se perpetua de la generație la generație, de exemplu, în comuna Zătreni, acest produs era gătit doar de o persoană de sex feminin, cea mai în vârstă și credincioasă din satul respectiv, din grâul cel mai sănătos, măcinat doar duminca, apa care se folosea trebuia adusă doar de o fată mare.

După sărbătoarea Paștilor urmează *Săptămâna Luminată* care se întinde între *Duminica Paștilor* și *Duminica Tomei*, reprezentând o înșiruire de momente ce au ca scop principal exprimarea bucuriei Învierii, biruința vieții împotriva morții.

Așa cum s-a putut observa din exemplele de mai sus, obiceiurile reprezintă acțiuni culturale de o complexitate sporită, având ca scop principal organizarea vieții indivizilor, marcând totodată momentele însemnate din viața cotidiană a fiecăruia dintre ei.

BIBLIOGRAFIE

Bratiloveanu Popilian 2001 – Marcela Bratiloveanu Popilian, Obiceiuri de primăvară din Oltenia, calendarul ortodox și practica populară, Ed. Constantin Matasă, București, 2001.

Pop 1976 – Mihai Pop, Obiceiuri tradiționale românești, București, 1976.